

Βρυξέλλες, 6 Δεκεμβρίου 2016
(OR. en)

15198/16

JAI 1040
DROIPEN 208
COPEN 371
GENVAL 128
MIGR 211
COSI 204

ΔΙΑΒΙΒΑΣΤΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Αποστολέας:	Για τον Γενικό Γραμματέα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, ο κ. Jordi AYET PUIGARNAU, Διευθυντής
Ημερομηνία Παραλαβής:	2 Δεκεμβρίου 2016
Αποδέκτης:	κ. Jeppe TRANHOLM-MIKKELSEN, Γενικός Γραμματέας του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης
Αριθ. εγγρ. Επιτρ.:	COM(2016) 719 final
Θέμα:	ΕΚΘΕΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ ΚΑΙ ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ για την αξιολόγηση των επιπτώσεων των υφιστάμενων εθνικών νομοθεσιών βάσει των οποίων καθίσταται ποινικό αδίκημα η χρήση υπηρεσιών που αποτελούν αντικείμενο εκμετάλλευσης της εμπορίας ανθρώπων, και σχετικά με την πρόληψη της εμπορίας ανθρώπων, σύμφωνα με το άρθρο 23 παράγραφος 2 της οδηγίας 2011/36/ΕΕ

Διαβιβάζεται συνημμένως στις αντιπροσωπίες το έγγραφο - COM(2016) 719 final.

συνημμ.: COM(2016) 719 final

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ
ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Βρυξέλλες, 2.12.2016
COM(2016) 719 final

ΕΚΘΕΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ ΚΑΙ ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ

**για την αξιολόγηση των επιπτώσεων των υφιστάμενων εθνικών νομοθεσιών βάσει των
οποίων καθίσταται ποινικό αδίκημα η χρήση υπηρεσιών που αποτελούν αντικείμενο
εκμετάλλευσης της εμπορίας ανθρώπων, και σχετικά με την πρόληψη της εμπορίας
ανθρώπων, σύμφωνα με το άρθρο 23 παράγραφος 2 της οδηγίας 2011/36/ΕΕ**

1. Ιστορικό και σκοπός

Η παρούσα έκθεση ανταποκρίνεται στην απαίτηση του άρθρου 23 παράγραφος 2 της οδηγίας 2011/36/ΕΕ για την πρόληψη και την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων και για την προστασία των θυμάτων της, καθώς και για την αντικατάσταση της απόφασης-πλαίσιου 2002/629/ΔΕΥ του Συμβουλίου, σύμφωνα με το οποίο: «*Η Επιτροπή, το αργότερο στις 6 Απριλίου 2016, υποβάλλει έκθεση στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο, στην οποία αξιολογούνται οι επιπτώσεις των υφιστάμενων εθνικών νομοθεσιών βάσει των οποίων καθίσταται ποινικό αδίκημα η χρήση υπηρεσιών που αποτελούν αντικείμενο της εκμετάλλευσης εμπορίας ανθρώπων, και σχετικά με την πρόληψη της εμπορίας ανθρώπων, η οποία θα συνοδεύεται, ενδεχομένως, από κατάλληλες προτάσεις*».

Αναφορά στην ποινικοποίηση της χρήσης των υπηρεσιών που παρέχονται από θύματα εμπορίας ανθρώπων γίνεται στο άρθρο 18 (με τίτλο «Πρόληψη») παράγραφοι 1 και 4 της οδηγίας 2011/36/ΕΕ, το οποίο έχει ως εξής: «*1. Τα κράτη μέλη λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα, όπως εκπαίδευση και κατάρτιση, για την αποθάρρυνση και μείωση της ζήτησης που ευνοεί όλες τις μορφές εκμετάλλευσης που συνδέονται με την εμπορία ανθρώπων. [...] 4. Προκειμένου να καταστεί αποτελεσματικότερη η πρόληψη και η καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων αποθαρρύνοντας τη ζήτηση, τα κράτη μέλη εξετάζουν το ενδεχόμενο λήψης μέτρων για την **ποινικοποίηση της χρήσης υπηρεσιών που αποτελούν αντικείμενο της εκμετάλλευσης που αναφέρεται στο άρθρο 2, εφόσον ο χρήστης γνωρίζει ότι το πρόσωπο που παρέχει τις υπηρεσίες είναι θύμα** ενός εκ των αδικημάτων που προβλέπονται στο άρθρο 2*».

Στην παρούσα έκθεση περιγράφονται οι ισχύουσες εθνικές νομοθεσίες που ποινικοποιούν τη χρήση των υπηρεσιών θυμάτων εμπορίας ανθρώπων και αξιολογούνται οι επιπτώσεις τυχόν νομικών μέτρων αυτού του είδους. Η εξέταση άλλων μη νομοθετικών μέτρων που ενδέχεται να υφίστανται σε εθνικό επίπεδο ή νομοθετικών μέτρων που δεν άπτονται της ποινικοποίησης της χρήσης των υπηρεσιών θυμάτων εμπορίας ανθρώπων δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 23 παράγραφος 2. Πρέπει να σημειωθεί ότι σκοπός της παρούσας έκθεσης δεν είναι η αξιολόγηση της συμμόρφωσης με τις διατάξεις της οδηγίας 2011/36/ΕΕ. Η έκθεση θα πρέπει να αναγνωστεί σε συνδυασμό με την «Έκθεση για την αξιολόγηση του βαθμού στον οποίο τα κράτη μέλη έχουν λάβει τα απαραίτητα μέτρα προκειμένου να συμμορφωθούν με την οδηγία 2011/36/ΕΕ για την πρόληψη και την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων και για την προστασία των θυμάτων της, σύμφωνα με το άρθρο 23 παράγραφος 1», (COM (2016) 722. Λαμβάνει επίσης υπόψη την πρώτη έκθεση της Επιτροπής σχετικά με την πρόοδο που σημειώνεται στις ενέργειες για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων και για την προστασία των θυμάτων της (στο εξής «έκθεση προόδου»).

Στο πλαίσιο της σύνταξης της παρούσας έκθεσης, η Επιτροπή χρησιμοποίησε τις πληροφορίες που έλαβε από τα κράτη μέλη, μέσω ερωτηματολογίου που εστάλη τον Μάιο του 2016, και πραγματοποίησε διαβουλεύσεις με την κοινωνία των πολιτών μέσω της ενωσιακής πλατφόρμας της

κοινωνίας των πολιτών κατά της εμπορίας ανθρώπων¹, καθώς και μέσω της ομάδας εμπειρογνομόνων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής σχετικά με την εμπορία ανθρώπων².

2. Ισχύουσες εθνικές νομοθεσίες που καθιστούν ποινικό αδίκημα τη χρήση υπηρεσιών που αποτελούν αντικείμενο εκμετάλλευσης της εμπορίας ανθρώπων

2.1. Σύνοψη των απαντήσεων

Η ανάλυση που ακολουθεί βασίζεται στις απαντήσεις που παρασχέθηκαν από τα κράτη μέλη. Η Επιτροπή δεν μπορεί να αποκλείσει την ύπαρξη άλλων εθνικών διατάξεων ή εξελίξεων. Για τους σκοπούς της ανάλυσης, η Επιτροπή ζήτησε από τα κράτη μέλη να υποβάλουν έκθεση σχετικά με τα εξής: «*την ισχύουσα εθνική νομοθεσία η οποία καθιστά ποινικό αδίκημα τη χρήση υπηρεσιών που αποτελούν αντικείμενο της εκμετάλλευσης εμπορίας ανθρώπων· σε ποια ακριβώς πρόσωπα αποδίδονται ποινικές ευθύνες· αν προβλέπεται η ποινικοποίηση για όλες τις μορφές εκμετάλλευσης· αν η νομοθεσία απαιτεί να αποδεικνύεται το στοιχείο της γνώσης ότι το πρόσωπο είναι θύμα εμπορίας ανθρώπων και πώς αυτό επηρεάζει την εφαρμογή της νομοθεσίας· ποια μέτρα έχουν ληφθεί προκειμένου να διασφαλιστεί ότι οι πολίτες γνωρίζουν τη νομοθεσία ώστε να εξασφαλιστεί η καλύτερη εφαρμογή της· διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία σχετικά με τις διώξεις και τις καταδικαστικές αποφάσεις, καθώς και τα εμπόδια που αντιμετωπίστηκαν· σε περίπτωση που δεν υφίσταται εθνική νομοθεσία, ποιοι είναι οι λόγοι και τι είδους εναλλακτικά μέτρα εφαρμόζονται για την εκπλήρωση της υποχρέωσης εξέτασης του ενδεχομένου ποινικοποίησης· πώς αξιολογούν τις επιπτώσεις των νομοθεσιών αυτών και αν επιθυμούν να διατυπώσουν σχετικές προτάσεις· ποιες διαδικασίες διαβούλευσης προβλέπονται, και αν έχουν αναθέσει τη διενέργεια αξιολόγησης και έρευνας των νομοθεσιών αυτών*».

Πρέπει να σημειωθεί εξ αρχής ότι στις πληροφορίες που διαβιβάστηκαν τα κράτη μέλη δεν αναφέρθηκαν αναλυτικά στον τρόπο με τον οποίο εκπλήρωσαν τη νομική τους υποχρέωση να **εξετάσουν το ενδεχόμενο** ποινικοποίησης της χρήσης υπηρεσιών που παρέχονται από θύματα, η οποία απορρέει από το άρθρο 18 παράγραφος 4 της οδηγίας 2011/36/ΕΕ.

Από την ανάλυση των απαντήσεων των κρατών μελών προκύπτει ότι, κατά τον χρόνο σύνταξης της παρούσας έκθεσης, **δέκα (10) κράτη μέλη έχουν ποινικοποιήσει τη χρήση υπηρεσιών που αποτελούν αντικείμενο όλων των μορφών εκμετάλλευσης θυμάτων εμπορίας ανθρώπων και δεκαπέντε (15) κράτη μέλη έχουν προβεί σε περιορισμένη και επιλεκτική ποινικοποίηση της χρήσης υπηρεσιών θυμάτων εμπορίας ανθρώπων.**

Πιο συγκεκριμένα:

¹ Για περισσότερες πληροφορίες, βλέπε ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο, Έκθεση σχετικά με την πρόοδο που σημειώνεται στις ενέργειες για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων (2016) όπως απαιτείται βάσει του άρθρου 20 της οδηγίας 2011/36/ΕΕ για την πρόληψη και την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων και για την προστασία των θυμάτων της, COM(2016) 267 final.

² Απόφαση της Επιτροπής (2011/502/ΕΕ), της 10ης Αυγούστου 2011, για τη σύσταση ομάδας εμπειρογνομόνων σχετικά με την εμπορία ανθρώπων και για την κατάργηση της απόφασης 2007/675/ΕΚ.

1) Κράτη μέλη που προέβησαν στην ποινικοποίηση της χρήσης των υπηρεσιών θυμάτων για όλες τις μορφές εκμετάλλευσης (BG, EL, HR, CY, LT, MT, PT, RO, SI, UK)

Δέκα (10) κράτη μέλη ανέφεραν ότι έχουν θεσπίσει εθνική νομοθεσία η οποία ποινικοποιεί τη χρήση υπηρεσιών που αποτελούν αντικείμενο εκμετάλλευσης της εμπορίας ανθρώπων (BG, EL, HR, CY, LT, MT, PT, RO, SI, UK³), και η οποία καλύπτει όλες τις μορφές εκμετάλλευσης.

Η BG ενημέρωσε την Επιτροπή ότι, σύμφωνα με τον βουλγαρικό ποινικό κώδικα (άρθρο 159γ), πρόσωπο που χρησιμοποιεί ένα θύμα εμπορίας ανθρώπων για ασελγείς πράξεις, καταναγκαστική εργασία ή επαιτεία, αφαίρεση οργάνων, ιστών, κυττάρων ή σωματικών υγρών ή το θέτει υπό αναγκαστική υποτέλεια, ανεξαρτήτως της συναίνεσής του, τιμωρείται με στερητική της ελευθερίας ποινή διάρκειας τριών έως δέκα ετών και με πρόστιμο ύψους 10 000 έως 20 000 λέβα. Στην HR προβλέπεται παρόμοια διάταξη η οποία έχει ευρύτερο πεδίο εφαρμογής καθώς επιβάλλει σε οποιονδήποτε χρησιμοποιεί εν γνώσει του ένα θύμα ή τις υπηρεσίες αυτού τις ίδιες ποινές με όσους κατηγορούνται για τέλεση του αδικήματος της εμπορίας ανθρώπων. Η CY αναφέρει ότι το άρθρο 17 του νόμου 60(I)/2014 ορίζει ότι όποιος εύλογα δύναται να υποθέσει ότι η εργασία ή οι υπηρεσίες που χρησιμοποιεί παρέχονται από θύμα εμπορίας ανθρώπων είναι ένοχος αδικήματος που προβλέπεται στη νομοθεσία για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων. Στην EL θεσπίστηκαν σχετικές εθνικές νομικές διατάξεις το 2013, με τον νόμο 4198/2013, δυνάμει των οποίων θεμελιώνεται η ποινική ευθύνη όσων αποδέχονται εν γνώσει τους την εργασία προσώπου που είναι θύμα εμπορίας, καθώς και όσων επιδίδονται εν γνώσει τους σε σεξουαλική πράξη με πρόσωπο που είναι θύμα εμπορίας. Η LT ανέφερε ότι, δυνάμει του άρθρου 147-2 του ποινικού κώδικα, οποιοσδήποτε χρησιμοποιεί υπηρεσίες που παρέχονται από θύματα εμπορίας ανθρώπων και γνωρίζει ή όφειλε να γνωρίζει ότι τα πρόσωπα αυτά είναι θύματα, τιμωρείται με χρηματική ή στερητική της ελευθερίας ποινή. Αξίζει να σημειωθεί ότι εάν ένα πρόσωπο διαπράξει τέτοια πράξη και εν συνέχεια ενημερώσει εθελοντικά τις υπηρεσίες επιβολής του νόμου και συνεργαστεί ενεργά, προτού χαρακτηριστεί ύποπτο, μπορεί να απαλλαγεί από την ποινική ευθύνη. Επιπλέον, τα νομικά πρόσωπα υπέχουν και αυτά ευθύνη για τέτοιες πράξεις. Η MT ενημέρωσε την Επιτροπή ότι οποιοδήποτε πρόσωπο συμμετέχει ή χρησιμοποιεί υπηρεσίες ή εργασία γνωρίζοντας ότι το πρόσωπο που παρέχει τις υπηρεσίες ή την εργασία αποτελεί θύμα εμπορίας, είναι ένοχο αδικήματος και του επιβάλλεται, εφόσον καταδικαστεί, ποινή φυλάκισης διάρκειας δεκαοκτώ μηνών έως πέντε ετών. Παρόμοιες διατάξεις ισχύουν στις PT και SI (επιβάλλεται ποινή φυλάκισης διάρκειας έως τριών ετών και πρόστιμο). Η RO ενημέρωσε την Επιτροπή ότι, δυνάμει του άρθρου 216 του ρουμανικού ποινικού κώδικα, αποδίδονται ποινικές ευθύνες σε κάθε πρόσωπο το οποίο χρησιμοποιεί τις υπηρεσίες που ορίζονται στο άρθρο 182 του ποινικού κώδικα (σχετικά με την εκμετάλλευση), πέραν του διακινητή, γνωρίζοντας ότι οι υπηρεσίες παρέχονται από θύμα εμπορίας ανθρώπων.

2) Κράτη μέλη που δεν έχουν θεσπίσει ρητές εθνικές νομικές διατάξεις ή που προέβησαν σε περιορισμένη και επιλεκτική ποινικοποίηση της χρήσης των υπηρεσιών θυμάτων εμπορίας ανθρώπων⁴.

³ Το UK ενημέρωσε την Επιτροπή ότι στην Αγγλία και την Ουαλία ισχύουν τέτοια μέτρα για την εμπορία ανθρώπων· αντιθέτως, στη Σκωτία δεν προβλέπονται παρόμοια μέτρα, ενώ η Βόρεια Ιρλανδία ανέφερε ότι τα σχετικά μέτρα αφορούν μόνο την εμπορία ανθρώπων με σκοπό τη σεξουαλική εκμετάλλευση.

Δεκατέσσερα (14) κράτη μέλη ανέφεραν ότι δεν διαθέτουν ρητές εθνικές νομικές διατάξεις δυνάμει των οποίων να καθίσταται ποινικό αδίκημα η χρήση υπηρεσιών που αποτελούν αντικείμενο όλων των μορφών εκμετάλλευσης των θυμάτων εμπορίας ανθρώπων (AT, BE, CZ, DE, EE, ES, FR, HU, IT, LV, LU, NL, PL, SK). Ωστόσο, ορισμένα κράτη μέλη (FI, IE, SE) έχουν θεσπίσει νομοθεσία σχετικά με τη χρήση των υπηρεσιών θυμάτων εμπορίας ανθρώπων, αλλά μόνον όσον αφορά συγκεκριμένες μορφές εκμετάλλευσης. Ειδικότερα, οι FI και IE ανέφεραν ότι διαθέτουν εθνικές νομοθετικές διατάξεις που αφορούν μόνο τη χρήση υπηρεσιών θυμάτων εμπορίας ανθρώπων για σεξουαλική εκμετάλλευση. Η SE αναφέρει ότι παρότι δεν υφίσταται ειδική διάταξη που να ποινικοποιεί τη χρήση υπηρεσιών που παρέχονται από θύμα εμπορίας ανθρώπων, εφαρμόζονται διατάξεις δυνάμει του νόμου για την απαγόρευση της αγοράς σεξουαλικών υπηρεσιών, οι οποίες μπορούν να καλύψουν τη χρήση υπηρεσιών που παρέχονται από θύματα εμπορίας ανθρώπων για σεξουαλική εκμετάλλευση.

Όσον αφορά τα κράτη μέλη που δεν έχουν θεσπίσει παρόμοιες ρητές διατάξεις, σύμφωνα με τις πληροφορίες που παρασχέθηκαν από αυτά, σε ορισμένες περιπτώσεις μπορούν να εφαρμόζονται διατάξεις που αφορούν σεξουαλικά αδικήματα ή τη σεξουαλική εκμετάλλευση παιδιών (π.χ. IT, ES, NL και BE). Παρότι η IT δεν διαθέτει τέτοιες ρητές διατάξεις, αναφέρει ότι η παράνομη μεσιτεία και εκμετάλλευση της εργασίας γενικότερα θεωρείται ποινικό αδίκημα δυνάμει του άρθρου 603α του ιταλικού ποινικού κώδικα. Παρότι στην AT δεν προβλέπεται ρητή διάταξη για τα θύματα εμπορίας ανθρώπων, πρόσφατα θεσπίστηκε διάταξη που αφορά τη συμμετοχή σε σεξουαλική πράξη με πρόσωπα ενάντια στη βούλησή τους, βάσει εκμετάλλευσης της δύσκολης θέσης στην οποία βρίσκονται ή εκφοβισμού.

Επιπλέον, ορισμένα κράτη μέλη αναφέρουν ότι προβλέπονται μόνο μέτρα για τη μεταφορά στο εθνικό δίκαιο και για την εφαρμογή της οδηγίας 2009/52/EK, της 18ης Ιουνίου 2009, σχετικά με την επιβολή ελάχιστων προτύπων όσον αφορά τις κυρώσεις και τα μέτρα κατά των εργοδοτών που απασχολούν παράνομα διαμένοντες υπηκόους τρίτων χωρών⁵ (η λεγόμενη οδηγία για την επιβολή κυρώσεων στους εργοδότες) (π.χ. PL ή HU). Στο πλαίσιο αυτό, στην ανακοίνωση για την εφαρμογή της οδηγίας 2009/52/EK της 18ης Ιουνίου 2009 επισημαίνεται ότι τα κράτη μέλη έχουν εν γένει ποινικοποιήσει την παράνομη απασχόληση σε όλες τις περιπτώσεις που περιγράφονται στο άρθρο 9 (συμπεριλαμβανομένων των περιπτώσεων όπου ο εργοδότης γνωρίζει ότι ο εργαζόμενος είναι θύμα εμπορίας ανθρώπων). Σύμφωνα με την εν λόγω ανακοίνωση, οι CZ και ES δεν ποινικοποίησαν την παράνομη απασχόληση ειδικά σε περιπτώσεις όπου «ο εργοδότης γνώριζε ότι ο εργαζόμενος είναι θύμα εμπορίας ανθρώπων»⁶.

⁴ FI, IE, SE έχουν θεσπίσει νομικές διατάξεις μόνο για την εμπορία ανθρώπων για σεξουαλική εκμετάλλευση και AT, BE, DE, EE,

FR, HU, IT, LV, LX, NL, PL, SK μόνο στο πλαίσιο της οδηγίας για την επιβολή κυρώσεων στους εργοδότες.

⁵ Οδηγία 2009/52/EK σχετικά με την επιβολή ελάχιστων προτύπων όσον αφορά τις κυρώσεις και τα μέτρα κατά των εργοδοτών που απασχολούν παράνομα διαμένοντες υπηκόους τρίτων χωρών, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A32009L0052>

⁶ Λαμβανομένου υπόψη του χρονικού διαστήματος που έχει μεσολαβήσει από την έκδοση της ανακοίνωσης για την εφαρμογή της οδηγίας 2009/52/EK, δεν μπορεί να αποκλειστεί το ενδεχόμενο να έχει εντωμεταξύ θεσπιστεί η συναφής νομοθεσία. Για περισσότερες πληροφορίες, βλέπε την ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο για την εφαρμογή της οδηγίας 2009/52/EK, της 18ης Ιουνίου 2009, σχετικά με την επιβολή ελάχιστων

Πρέπει, ωστόσο, να σημειωθεί ότι το προσωπικό πεδίο εφαρμογής της **οδηγίας 2009/52/EK** **περιορίζεται μόνο σε υπηκόους τρίτων χωρών που διαμένουν παράνομα στην ΕΕ**. Ως εκ τούτου, δεν καλύπτει τα θύματα εμπορίας ανθρώπων που είναι υπήκοοι της ΕΕ ή τα θύματα που είναι υπήκοοι τρίτων χωρών αλλά διαμένουν νόμιμα στην ΕΕ. Επιπλέον, ενώ η οδηγία εφαρμόζεται σε περιπτώσεις εξαρτημένης εργασίας⁷, δεν καλύπτει περιπτώσεις όπου τα θύματα είναι αυτοαπασχολούμενοι ή περιπτώσεις όπου ο χρήστης δεν είναι ο εργοδότης. Συνεπώς, η ποινικοποίηση που προβλέπεται στην **οδηγία 2009/52/EK είναι προσαρμοσμένη στο αντικείμενο και το πεδίο εφαρμογής της, το οποίο είναι περιορισμένο και δεν επαρκεί** για την αντιμετώπιση όλων των περιπτώσεων εμπορίας ανθρώπων. Ωστόσο, αποτελεί αντιπροσωπευτικό παράδειγμα των μέτρων που θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν προς την κατεύθυνση αυτή για την περαιτέρω ανάπτυξη και εδραίωση του νομικού πλαισίου για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων.

3) Εναλλακτικά μέτρα αντί της ποινικοποίησης

Όπως προαναφέρθηκε, σύμφωνα με το άρθρο 18 παράγραφος 4 της οδηγίας, τα κράτη μέλη υποχρεούνται τουλάχιστον να εξετάσουν το ενδεχόμενο θεμελίωσης ποινικής ευθύνης για όσους χρησιμοποιούν εν γνώσει τους τις υπηρεσίες που παρέχουν θύματα εμπορίας ανθρώπων. Ωστόσο, τα κράτη μέλη διαβίβασαν περιορισμένες πληροφορίες στην Επιτροπή όσον αφορά τις εναλλακτικές επιλογές όταν δεν προβλέπονται εθνικά μέτρα που να θεμελιώνουν την ποινική ευθύνη όσων χρησιμοποιούν τις υπηρεσίες θυμάτων εμπορίας ανθρώπων. Από τις απαντήσεις στα ερωτηματολόγια προκύπτει ότι μόνο οι **NL** και **ES** διαβίβασαν σχετικές πληροφορίες. Η **NL** ανέφερε τη διεξαγωγή εκστρατειών ενημέρωσης σχετικά με την ανώνυμη καταγγελία εγκληματικών πράξεων, την αύξηση της ευαισθητοποίησης και της δημοσιοποίησης των διώξεων που ασκούνται σε περιπτώσεις σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών επί πληρωμή και την επίτευξη συμφωνιών με επιχειρηματικούς κλάδους για την προώθηση του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η **ES** ανέφερε ότι παρότι δεν υφίσταται ρητή διάταξη σχετικά με την ποινικοποίηση της χρήσης των σεξουαλικών υπηρεσιών που παρέχονται από θύμα εμπορίας ανθρώπων, όταν είναι γνωστή η ευάλωτη κατάσταση στην οποία βρίσκεται το θύμα, οποιαδήποτε τέτοια πράξη μπορεί να θεωρηθεί αδίκημα κατά της γενετήσιας ελευθερίας και ακεραιότητας ενός προσώπου και εφαρμόζονται τα συναφή άρθρα του ποινικού κώδικα.

4) Αξιολογήσεις

Περιορισμένος αριθμός κρατών μελών ανέφερε ότι έχει ανατεθεί η διενέργεια **αξιολογήσεων** των νομοθεσιών αυτών ή συναφούς έρευνας (π.χ. **FI**, **SE**). Η **SE** ανέφερε στην Επιτροπή ότι η έκθεση έρευνας σχετικά με την απαγόρευση της αγοράς σεξουαλικών υπηρεσιών δημοσιεύθηκε το 2010. Τα σημαντικότερα πορίσματα ήταν τα εξής: α) η πορνεία στον δρόμο μειώθηκε κατά 50%· β) το διαδίκτυο μετατράπηκε σε έναν νέο χώρο πορνείας· γ) η απαγόρευση της αγοράς σεξουαλικών

προτύπων όσον αφορά τις κυρώσεις και τα μέτρα κατά των εργοδοτών που απασχολούν παράνομα διαμένοντες υπηκόους τρίτων χωρών, COM(2014) 286 final.

⁷ Ο ορισμός της απασχόλησης περιλαμβάνει την άσκηση δραστηριοτήτων που καλύπτουν οποιαδήποτε μορφή εργασίας ρυθμιζόμενη σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία ή σύμφωνα με την καθιερωμένη πρακτική για λογαριασμό ή υπό τη διεύθυνση και/ή την εποπτεία εργοδότη (άρθρο 2 στοιχείο γ) της οδηγίας 2009/52/EK). στο προοίμιο προσδιορίζεται ότι αυτό πρέπει να ισχύει ανεξάρτητα από την έννομη σχέση (αιτιολογική σκέψη 7).

υπηρεσιών αντιμετώπισε την εδραίωση του οργανωμένου εγκλήματος· και δ) αυξήθηκε η υποστήριξη της απαγόρευσης από το κοινό. Επιπλέον, αναμένεται η διεξαγωγή έρευνας σχετικά με την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων, στο πλαίσιο της οποίας θα αξιολογηθεί η εφαρμογή της ποινικής διάταξης για την εμπορία ανθρώπων και θα εξεταστεί ενδελεχώς ο τρόπος με τον οποίο οι αρχές επιβολής του νόμου ερευνούν και χειρίζονται υποθέσεις εμπορίας ανθρώπων.

Η **FI** ανέθεσε τη διεξαγωγή έρευνας κατόπιν απόφασης-ορόσημου του Ανώτατου Δικαστηρίου επί της λεγόμενης μερικής ποινικοποίησης της αγοράς σεξουαλικών υπηρεσιών από εκδιδόμενα από προαγωγούς άτομα και θύματα εμπορίας ανθρώπων. Η έρευνα κατέληξε στο συμπέρασμα ότι το σημαντικότερο πρόβλημα στην εφαρμογή του νόμου εντοπιζόταν στο γεγονός ότι πολύ μικρός αριθμός υποθέσεων κακοποίησης θυμάτων σωματεμπορίας είχε εντοπιστεί και διερευνηθεί και είχε ασκηθεί σχετική δίωξη και επιβληθεί τιμωρία. Χαρακτηρίστηκε προβληματική η απαίτηση για στοιχειοθέτηση της υποκειμενικής υπόστασης του εγκλήματος στο πλαίσιο της μερικής ποινικοποίησης της αγοράς σεξουαλικών υπηρεσιών. Στην έκθεση αναφερόταν ότι η κατάσταση ωφελούσε τους αγοραστές σεξουαλικών υπηρεσιών οι οποίοι απέφευγαν να ενημερωθούν για την προσωπική κατάσταση του εκδιδόμενου ατόμου ενώ γνώριζαν πολύ καλά το γράμμα του νόμου. Οι ερευνητές πρότειναν την πλήρη ποινικοποίηση της αγοράς σεξουαλικών υπηρεσιών. Σε συνέχεια της έκθεσης αυτής, η κυβέρνηση πρότεινε την τροποποίηση του αδικήματος ώστε να στοιχειοθετείται με βάση την αμέλεια του χρήστη⁸.

Το **UK (Βόρεια Ιρλανδία)** αναμένει τη διενέργεια αξιολόγησης το 2018 και ανέφερε ότι η **Σκωτία** ανέθεσε τη διεξαγωγή έρευνας επί του ζητήματος στο πλαίσιο του ελέγχου του νόμου για την εμπορία και την εκμετάλλευση ανθρώπων (2015).

Γενικά, τα **στατιστικά δεδομένα** που παρασχέθηκαν στην Επιτροπή από όλα τα κράτη μέλη είναι ελάχιστα, καθώς κοινοποιήθηκε περιορισμένος μόνο αριθμός διώξεων και καταδικαστικών αποφάσεων. Επιπλέον, είναι αμφίβολο κατά πόσον είναι διαθέσιμα σε εθνικό επίπεδο τέτοιου είδους αναλυτικά δεδομένα σχετικά με το συγκεκριμένο αδίκημα. Για παράδειγμα, η **IT** τονίζει ότι επί του παρόντος δεν υπάρχουν χωριστά δεδομένα σχετικά με τη χρήση υπηρεσιών που παρέχονται από θύματα εμπορίας ανθρώπων. Πρόκειται για έναν τομέα που η Επιτροπή θα εξετάσει περαιτέρω στο πλαίσιο των εργασιών βελτίωσης της ποιότητας και της συγκρισιμότητας των στατιστικών δεδομένων για την εμπορία ανθρώπων που συλλέγονται σε επίπεδο ΕΕ.

2.2. Αξιολόγηση των επιπτώσεων και της εφαρμογής

Από τις πληροφορίες που διαβιβάστηκαν στην Επιτροπή προκύπτει ότι τα κράτη μέλη εφαρμόζουν αρκετά διαφορετικές προσεγγίσεις και πρακτικές. Σε όλα τα κράτη μέλη όπου προβλέπονται εθνικά μέτρα τα οποία ποινικοποιούν τη χρήση υπηρεσιών που αποτελούν αντικείμενο εκμετάλλευσης της εμπορίας ανθρώπων, το προσωπικό πεδίο εφαρμογής των διατάξεων αυτών περιορίζεται μόνο σε όσους χρησιμοποιούν άμεσα τις υπηρεσίες ή την εργασία που παρέχουν τα θύματα.

⁸ Για περισσότερες πληροφορίες βλέπε Johanna Niemi & Jussi Aaltonen, «Abuse of a victim of sex trade: Evaluation of the Finnish sex purchase ban», Υπουργείο Δικαιοσύνης της Φινλανδίας, 2014, διαθέσιμο στη διεύθυνση http://ec.europa.eu/anti-trafficking/publications/abuse-victim-sex-trade_en

Στη συντριπτική πλειονότητα των κρατών μελών στα οποία υφίσταται εθνική νομοθεσία που ποινικοποιεί τη χρήση υπηρεσιών που αποτελούν αντικείμενο εκμετάλλευσης της εμπορίας ανθρώπων, τα κράτη μέλη αναφέρουν ότι είναι πολύ νωρίς για να αξιολογηθεί ο αντίκτυπός της. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι τα μέτρα τέθηκαν σε ισχύ μετά τη λήξη της προθεσμίας μεταφοράς στο εσωτερικό δίκαιο της οδηγίας 2011/36/ΕΕ το 2013 λόγω του σύντομου χρονικού διαστήματος για την εφαρμογή της οδηγίας.

Σε όλα τα κράτη μέλη στα οποία προβλέπονται τέτοιου είδους διατάξεις υπάρχει η απαίτηση ο χρήστης να γνωρίζει εκ των προτέρων ότι το πρόσωπο του οποίου οι υπηρεσίες χρησιμοποιούνται είναι θύμα εμπορίας ανθρώπων. Στις περιπτώσεις αυτές, έχει αναφερθεί μια γενικότερη δυσκολία στη συγκέντρωση των αποδεικτικών στοιχείων. Στα περισσότερα κράτη μέλη, το βάρος της απόδειξης φέρει κυρίως ο εισαγγελέας: ο ύποπτος/κατηγορούμενος επωφελείται από το τεκμήριο της αθωότητας και δεν υποχρεούται να αποδείξει την αθωότητά του. Μόνο στην περίπτωση της **ΙΕ** μετατοπίζεται το βάρος της απόδειξης και εναπόκειται στον κατηγορούμενο να αποδείξει ότι δεν γνώριζε και δεν είχε εύλογους λόγους να πιστεύει ότι το πρόσωπο σε βάρος του οποίου διαπράχθηκε το αδίκημα ήταν θύμα εμπορίας ανθρώπων.

Στο πλαίσιο αυτό, στην εισηγητική έκθεση της σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης για τη δράση κατά της εμπορίας ανθρώπων επισημαίνεται ότι «[...] Η απόδειξη της γνώσης ενδέχεται να είναι δύσκολη για τις εισαγγελικές αρχές. Παρόμοιες δυσκολίες δημιουργούν διάφορα άλλα είδη διατάξεων του ποινικού δικαίου που απαιτούν την απόδειξη ορισμένων στοιχείων της υποκειμενικής υπόστασης ενός αδικήματος. Ωστόσο, **η δυσκολία εξεύρεσης αποδεικτικών στοιχείων δεν αποτελεί απαραίτητως καθοριστικό επιχείρημα για τη μη αντιμετώπιση ενός συγκεκριμένου τύπου συμπεριφοράς ως ποινικού αδικήματος**». Στο πλαίσιο αυτό, οι δυσκολίες στη συγκέντρωση αποδεικτικών στοιχείων για ένα έγκλημα δεν πρέπει να οδηγούν στη μη ποινικοποίηση μιας συμπεριφοράς.

Παρότι ο αριθμός των επιτυχών ερευνών, διώξεων και καταδικαστικών αποφάσεων έχει αναμφισβήτητα αποτρεπτικό αποτέλεσμα, είναι αμφίβολο πώς μπορούν να ερμηνευθούν τα στατιστικά αυτά στοιχεία, ειδικότερα σε σχέση με την αξιολόγηση του αντίκτυπου ή της επιτυχίας των σχετικών μέτρων. **Δεδομένου ότι ο μεγαλύτερος αντίκτυπος των μέτρων αυτών έγκειται στην πρόληψη της τέλεσης του εγκλήματος, τα στατιστικά δεδομένα σχετικά με τις διώξεις και τις καταδικαστικές αποφάσεις δεν μπορούν να παράσχουν μια ασφαλή ένδειξη για την αποτελεσματικότητα των μέτρων.** Όπως προαναφέρθηκε, τα στατιστικά δεδομένα που παρασχέθηκαν για την παρούσα έκθεση είναι ελάχιστα. Για τα έτη 2014 και 2015, η **BG** αναφέρει ότι υπήρξαν τέσσερις (4) απαγγελίες κατηγοριών και μία (1) καταδίκη, και πέντε (5) απαγγελίες κατηγοριών και δύο (2) καταδίκες αντίστοιχα. Η **EL** ανέφερε ότι σύμφωνα με τα στατιστικά στοιχεία της Ελληνικής Αστυνομίας ασκήθηκε μία (1) δίωξη από την έναρξη ισχύος του νέου νόμου. Η **RO** ενημερώνει επίσης ότι το 2015 οι πρώτες υποθέσεις γνωστοποιήθηκαν στη Διεύθυνση ερευνών για το οργανωμένο έγκλημα και την τρομοκρατία και ασκήθηκε δίωξη κατά εννέα (9) ατόμων για το αδίκημα της χρήσης των υπηρεσιών θυμάτων εμπορίας ανθρώπων. Σύμφωνα με το Ανώτατο Δικαστικό Συμβούλιο, έως τον Μάιο του 2016 είχαν καταδικαστεί 15 άτομα για το αδίκημα της χρήσης υπηρεσιών ατόμου που αποτελούσε αντικείμενο εκμετάλλευσης. Ωστόσο, οι καταδικαστικές αυτές αποφάσεις δεν ήταν τελεσίδικες και μπορούσαν να προσβληθούν ενώπιον του Ανωτάτου Δικαστηρίου.

Στο πλαίσιο αυτό, η Επιτροπή επιθυμεί να υπενθυμίσει τα πορίσματα της έκθεσης προόδου: «Από τις πληροφορίες που συγκέντρωσε η Επιτροπή προκύπτει σαφώς ότι είναι σημαντικό τα κράτη μέλη να ενισχύσουν τις προσπάθειες για αύξηση του αριθμού των ποινικών ερευνών και διώξεων, και για μείωση της επιβάρυνσης για τα θύματα και τις μαρτυρικές τους καταθέσεις κατά τη διάρκεια των διαδικασιών για τη συλλογή αποδεικτικών στοιχείων. Αυτό θα μπορούσε να επιτευχθεί με την ανάπτυξη τακτικής και ειδικά προσαρμοσμένης κατάρτισης για φορείς διεξαγωγής ερευνών, εισαγγελείς και δικαστές και με τη συστηματική χρήση χρηματοοικονομικών ερευνών (όπως συνιστάται από την ομάδα χρηματοοικονομικής δράσης) και άλλων αποτελεσματικών ερευνητικών εργαλείων που βασίζονται σε εμπιστευτικές πληροφορίες, που είναι δυνατόν να παράσχουν πλήθος αποδεικτικών στοιχείων τα οποία μπορούν να χρησιμοποιηθούν επιπλέον των μαρτυρικών καταθέσεων των θυμάτων. Θα πρέπει επίσης να διατεθούν επαρκείς χρηματοδοτικοί και ανθρωπίνι πόροι για την κατάλληλη αντιμετώπιση αυτού του εγκλήματος».

Ο περιορισμός της ποινικής ευθύνης μόνο στην περίπτωση όπου ο χρήστης έχει άμεση και πραγματική γνώση ότι το πρόσωπο είναι θύμα εμπορίας ανθρώπων δημιουργεί πολύ αυστηρές προϋποθέσεις για την άσκηση δίωξης. Στο πλαίσιο αυτό, θα πρέπει να εξεταστεί προσεκτικά η συνεκτίμηση του επιπέδου γνώσης που θα πρέπει να απαιτείται για το συγκεκριμένο αδίκημα.

3. Διασφάλιση της αποτελεσματικής πρόληψης της εμπορίας ανθρώπων

Στο παρόν κεφάλαιο παρουσιάζονται οι εργασίες⁹ της Επιτροπής επί του ζητήματος, με βάση τη στρατηγική της ΕΕ για την εξάλειψη της εμπορίας ανθρώπων¹⁰ και άλλα βασικά μέσα πολιτικής¹¹, και αναφέρονται τα κυριότερα σημεία της σχετικής ανάλυσης. Από την προαναφερόμενη ανάλυση προέκυψε ότι τα νομικά πλαίσια σε εθνικό επίπεδο για τη νομική αντιμετώπιση όσων χρησιμοποιούν υπηρεσίες που παρέχονται από θύματα εμπορίας ανθρώπων είναι ελλιπή και παρουσιάζουν διαφορές μεταξύ τους, γεγονός που έχει επιπτώσεις στην αποτελεσματική πρόληψη του εγκλήματος. Σε αυτού του είδους το περιβάλλον η εμπορία ανθρώπων παραμένει εκτεταμένη παρά τις προσπάθειες που καταβάλλονται, και δεν υπάρχουν ενδείξεις μείωσης του σοβαρού αυτού εγκλήματος.

Στο πλαίσιο αυτό, θεμέλιο **οποιασδήποτε καθοριστικής δράσης για την αποτροπή της εμπορίας ανθρώπων αποτελεί η λογοδοσία των δραστών**. Η απαίτηση αυτή αποτυπώνεται επίσης σε άλλες βασικές διεθνείς και ευρωπαϊκές νομικές πράξεις¹², ενώ έχει εξεταστεί περαιτέρω από το

⁹ Όπως οι μελέτες της Επιτροπής π.χ. σχετικά με τις πρωτοβουλίες για την πρόληψη της εμπορίας ανθρώπων και σχετικά με τη διάσταση του φύλου στην εμπορία ανθρώπων, οι οποίες αποτελούσαν παραδοτέα της στρατηγικής της ΕΕ για την εξάλειψη της εμπορίας ανθρώπων.

¹⁰ Ανακοίνωση σχετικά με τη στρατηγική της ΕΕ για την εξάλειψη της εμπορίας ανθρώπων 2012–2016, (COM(2012) 286 final).

¹¹ Όπως το ευρωπαϊκό θεματολόγιο για την ασφάλεια, το ευρωπαϊκό πρόγραμμα δράσης για τη μετανάστευση, η στρατηγική δέσμευση της ΕΕ για την ισότητα των φύλων και το σχέδιο δράσης της ΕΕ για τα ανθρώπινα δικαιώματα και τη δημοκρατία.

¹² Για παράδειγμα, το πρωτόκολλο των Ηνωμένων Εθνών του 2000 για την πρόληψη, καταστολή και τιμωρία της εμπορίας ανθρώπων, ιδιαίτερα γυναικών και παιδιών (άρθρο 9) και η σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης του 2005 για τη δράση κατά της εμπορίας ανθρώπων (άρθρα 6 και 19).

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο¹³ και την **Κοινοβουλευτική Συνέλευση του Συμβουλίου της Ευρώπης**¹⁴, καθώς και από την **κοινωνία των πολιτών**¹⁵.

Η Επιτροπή έχει ορίσει στο **ευρωπαϊκό θεματολόγιο για την ασφάλεια** και έχει επανειλημμένως τονίσει στις εκθέσεις και τις μελέτες της ότι η εμπορία ανθρώπων, ως σοβαρό, διασυνοριακό και οργανωμένο έγκλημα, έχει τεράστιο ανθρώπινο κοινωνικό και οικονομικό κόστος¹⁶. Υποκινείται από τη **ζήτηση** για όλες τις μορφές εκμετάλλευσης και από τα υψηλά **κέρδη**. Τα κέρδη, τόσο στις νόμιμες όσο και στις παράνομες οικονομίες, έχουν ως αποτέλεσμα μια σύνθετη κατάσταση αλληλεπίδρασης μεταξύ προσφοράς και ζήτησης, η οποία πρέπει να αντιμετωπιστεί προκειμένου να επιτευχθεί η εξάλειψη του εγκλήματος¹⁷. Η αντιμετώπιση και μείωση της εν λόγω ζήτησης αποτελεί νομική υποχρέωση βάσει της οδηγίας 2011/36/ΕΕ και στοχεύει στην πρόληψη της βλάβης μέσω της αλλαγής του ευρύτερου περιβάλλοντος ώστε να μειωθούν τα κίνητρα για εμπορία ανθρώπων.

3.1. Εντοπισμός των χρηστών υπηρεσιών που παρέχονται από θύματα εμπορίας ανθρώπων

Στο πλαίσιο αυτό, η έννοια της ζήτησης περιλαμβάνει όλα τα μεμονωμένα άτομα, τις ομάδες ατόμων ή τα νομικά πρόσωπα που υποκινούνται από τον στόχο της εκμετάλλευσης θυμάτων με σκοπό τον προσπορισμό οφέλους σε πολλά επίπεδα, όσους άμεσα χρησιμοποιούν και κακοποιούν τα θύματα, καθώς και όσους ενεργούν ως προαγωγοί και διαμεσολαβητές και, εν γένει, όσους δημιουργούν ή συμβάλλουν στη δημιουργία ευνοϊκού περιβάλλοντος για αυτές τις πράξεις.

Οι επιχειρήσεις που χρησιμοποιούν θύματα εμπορίας ανθρώπων και αποκομίζουν κέρδη από την εν λόγω εμπορία δεν περιορίζονται στις εγκληματικές οργανώσεις, ενώ στην εμπορία εμπλέκεται συχνά μια αλυσίδα νόμιμων επιχειρήσεων. Κέρδη από την εμπορία ανθρώπων μπορεί να αποκομίζουν τόσο συγγενείς των θυμάτων όσο και ανεπίσημα ή επίσημα γραφεία ευρέσεως εργασίας, διαμεσολαβητές της αγοράς εργασίας που προμηθεύουν εργατικό δυναμικό σε συγκεκριμένους τομείς ή υπεργολάβοι σε παγκόσμιες αλυσίδες εφοδιασμού, καθώς και ταξιδιωτικά

¹³ Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 12ης Μαΐου 2016 σχετικά με την εφαρμογή της οδηγίας 2011/36/ΕΕ, της 5ης Απριλίου 2011, για την πρόληψη και την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων και για την προστασία των θυμάτων της με βάση τη διάσταση του φύλου (2015/2118(INI)), ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 5ης Ιουλίου 2016 σχετικά με την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων στο πλαίσιο των εξωτερικών σχέσεων της ΕΕ (2015/2340(INI)), ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 26ης Φεβρουαρίου 2014 σχετικά με τη σεξουαλική εκμετάλλευση και την πορνεία καθώς και τον αντίκτυπό τους στην ισότητα των φύλων (2013/2103(INI)).

¹⁴ Ψήφισμα 1983 της Κοινοβουλευτικής Συνέλευσης του Συμβουλίου της Ευρώπης σχετικά με την πορνεία, την εμπορία ανθρώπων και τη σύγχρονη δουλεία στην Ευρώπη (2014), το οποίο είναι διαθέσιμο στην ακόλουθη διεύθυνση: <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/X2H-Xref-ViewPDF.asp?FileID=20716&lang=en>

¹⁵ Οι οργανώσεις που συμμετέχουν στην ενωσιακή πλατφόρμα της κοινωνίας των πολιτών κατά της εμπορίας ανθρώπων επισημαίνουν ότι η νομοθεσία είναι το σημαντικότερο μέτρο που θα πρέπει να λάβουν τα κράτη μέλη προκειμένου να διασφαλιστούν η πρόληψη και η μείωση της ζήτησης. Έγγραφο εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής που συνοδεύει την έκθεση σχετικά με την πρόοδο που σημειώνεται στις ενέργειες για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων (2016) όπως απαιτείται βάσει του άρθρου 20 της οδηγίας 2011/36/ΕΕ για την πρόληψη και την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων και για την προστασία των θυμάτων της, COM(2016) 267 final, SWD(2016) 159 final, σ. 64.

¹⁶ Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών, «Το ευρωπαϊκό θεματολόγιο για την ασφάλεια», COM(2015) 185 final.

¹⁷ Έκθεση προόδου.

πρακτορεία και μεταφορικές εταιρείες, και εταιρείες τεχνολογιών των πληροφοριών και επικοινωνιών.

Μια άλλη πηγή ζήτησης είναι οι καταναλωτές, οι οποίοι μπορεί να είναι άτομα που αγοράζουν προϊόντα τα οποία κατασκευάζονται από θύματα χωρίς ωστόσο να γνωρίζουν τον τρόπο παρασκευής τους, ή χρήστες οι οποίοι εν γνώσει τους χρησιμοποιούν τις υπηρεσίες θυμάτων εμπορίας ανθρώπων και επιλέγουν να αγνοούν εμφανείς ενδείξεις εμπορίας ανθρώπων και εργασιακής/σεξουαλικής εκμετάλλευσης, όπως είναι οι πολύ χαμηλές τιμές ή οι ενδείξεις βίας και εκφοβισμού. Για τον λόγο αυτό, στην παρούσα έκθεση αποφεύγεται η χρήση όρων όπως «πελάτης» στο πλαίσιο της εμπορίας ανθρώπων για σκοπούς σεξουαλικής εκμετάλλευσης θυμάτων που είναι είτε ενήλικες είτε παιδιά, δεδομένου ότι η ορολογία αυτή θα απέκρυπτε τα δεινά, την κακοποίηση και τις παραβιάσεις δικαιωμάτων που υφίστανται τα θύματα εμπορίας ανθρώπων.

Όπως αναφέρεται στο έγγραφο εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής που συνοδεύει την έκθεση σχετικά με την πρόοδο που σημειώνεται στις ενέργειες για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων και για την προστασία των θυμάτων της: «Ο απώτερος στόχος της εξάλειψης της εμπορίας ανθρώπων μπορεί να επιτευχθεί **μόνο εάν το έγκλημα αποτρέπεται εξαρχής και με την αξιοποίηση της ευρείας κλίμακας εργαλείων που είναι διαθέσιμα σε επίπεδο ΕΕ και σε εθνικό επίπεδο [...]** Αυτό σημαίνει ότι **πρέπει όχι μόνο να αντιμετωπιστούν τα βαθύτερα αίτια που καθιστούν τα άτομα περισσότερο ευάλωτα στην εμπορία ανθρώπων – όπως η φτώχεια, η ανισότητα των φύλων και η βία κατά των γυναικών, οι διακρίσεις λόγω εθνοτικής καταγωγής, η κοινωνική περιθωριοποίηση, η παράνομη μετανάστευση – αλλά και να διασφαλιστεί η προσαγωγή ενώπιον της δικαιοσύνης όσων επωφελούνται από το έγκλημα και εκμεταλλεύονται τα θύματα**»¹⁸.

Είναι σαφές ότι η εμπορία ανθρώπων και οποιαδήποτε πτυχή αυτής είναι πάντα παράνομη. Δεν υπάρχει τίποτα το θεμιτό στην εμπορία ανθρώπων. Η εκμετάλλευση ενός προσώπου υπό συνθήκες εξαναγκασμού από ένα άλλο πρόσωπο συνιστά επιλήψιμη συμπεριφορά σε κάθε σύστημα ποινικής δικαιοσύνης. Η εμπορία ανθρώπων δεν ενέχει κανένα στοιχείο νομιμότητας ή ηθικής. Συνιστά σοβαρό έγκλημα και σοβαρή παραβίαση της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, σύμφωνα με την απαγόρευση που προβλέπεται στο άρθρο 5 παράγραφος 3 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η μη ποινικοποίηση της χρήσης των υπηρεσιών ενός ατόμου που αποτελεί αντικείμενο εμπορίας ανθρώπων, **ιδιαίτερα εν γνώσει του γεγονότος ότι πρόκειται για θύμα εμπορίας**, καθιστά λιγότερο αποτελεσματική τη συνολική προσπάθεια καταπολέμησης της εμπορίας ανθρώπων και εμποδίζει την επίτευξη των στόχων της οδηγίας 2011/36/ΕΕ. Ακόμη και αν στις εθνικές νομοθεσίες δεν θεμελιώνεται ως ποινικό αδίκημα η χρήση υπηρεσιών που αποτελούν αντικείμενο εκμετάλλευσης της εμπορίας ανθρώπων, το γεγονός παραμένει ένα: τα θύματα έχουν υποστεί επανειλημμένως βιασμό και ψυχολογική κακοποίηση, έχουν διαπραχθεί εις βάρος τους αδικήματα που θίγουν την ελευθερία, την αξιοπρέπεια, τη σεξουαλική αυτοδιάθεση και τη σωματική τους ακεραιότητα.

¹⁸ Έγγραφο εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής που συνοδεύει την έκθεση σχετικά με την πρόοδο που σημειώνεται στις ενέργειες για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων (2016) όπως απαιτείται βάσει του άρθρου 20 της οδηγίας 2011/36/ΕΕ για την πρόληψη και την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων και για την προστασία των θυμάτων της, COM(2016) 267 final, SWD(2016) 159 final, σ. 39.

4. Συμπερασματικές παρατηρήσεις και επόμενα βήματα

Όπως ορίζεται στο άρθρο 18 παράγραφος 4 της οδηγίας 2011/36/ΕΕ, προκειμένου να καταστεί αποτελεσματικότερη η πρόληψη και η καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων, τα κράτη μέλη εξετάζουν το ενδεχόμενο λήψης μέτρων για την ποινικοποίηση της χρήσης υπηρεσιών που αποτελούν αντικείμενο εκμετάλλευσης θυμάτων εμπορίας ανθρώπων. Από την ανάλυση που παρατίθεται στην παρούσα έκθεση, στο πλαίσιο της αξιολόγησης των επιπτώσεων των υφιστάμενων συναφών εθνικών νομοθεσιών σύμφωνα με το άρθρο 23 παράγραφος 2 της οδηγίας, προκύπτει ένα **αρκετά ανομοιόμορφο νομικό τοπίο το οποίο δεν κατορθώνει να συμβάλει αποτελεσματικά στην αποθάρρυνση της ζήτησης τέτοιων υπηρεσιών.**

Λόγω της παντελούς απουσίας ποινικοποίησης ή της ανεπαρκούς ποινικοποίησης της χρήσης των υπηρεσιών αυτών στο πλαίσιο της εμπορίας ανθρώπων, **ενδέχεται η δραστηριότητα των διακινητών, στην οποία περιλαμβάνεται εξ ορισμού η εκμετάλλευση των θυμάτων τους, όχι μόνο να αποθαρρύνεται λιγότερο αλλά ακόμη και να προωθείται, μεταξύ άλλων, μέσω μιας νοοτροπίας ατιμωρησίας.** Προφανώς, η πρόκληση για αποθάρρυνση της ζήτησης συνεπάγεται να **δοθεί μεγαλύτερη έμφαση σε όσους χρησιμοποιούν πράγματι τις υπηρεσίες των διαφόρων μορφών εμπορίας ανθρώπων** γνωρίζοντας ότι το πρόσωπο αποτελεί θύμα αδικήματος.

Επί του παρόντος, τα νομικά συστήματα πολλών κρατών μελών δεν καταδικάζουν ή καταδικάζουν εν μέρει όσους χρησιμοποιούν τις υπηρεσίες αυτές έχοντας σχετική γνώση, **γεγονός που έχει αντίκτυπο στην ανασφάλεια δικαίου όσον αφορά**, για παράδειγμα, την ποινική ευθύνη που συνδέεται με τη σχέση του χρήστη με το θύμα, τη νομική αντιμετώπιση όσων αποκομίζουν κέρδος ή διευκολύνουν την εκμετάλλευση αυτή, τη διάκριση μεταξύ χρήστη και εκμεταλλευτή, την ευθύνη των διαμεσολαβητών, καθώς και των ευρύτερων αλυσίδων εφοδιασμού.

Τα κράτη μέλη θα πρέπει να εντείνουν τις προσπάθειές τους με στόχο την ανάληψη πιο ενιαίας και αποτρεπτικής δράσης κατά αυτού του στοιχείου του διασυννοριακού εγκλήματος της εμπορίας ανθρώπων. Απώτερος στόχος της παρούσας έκθεσης είναι να συμβάλει στην επίτευξη των στόχων της οδηγίας 2011/36/ΕΕ περί μείωσης της ζήτησης και πρόληψης της εμπορίας ανθρώπων, προκειμένου να διασφαλιστεί ότι οι εγκληματικές ομάδες δεν επωφελούνται από τη διαφορετική νομική μεταχείριση όσων χρησιμοποιούν υπηρεσίες που παρέχονται από θύματα εμπορίας ανθρώπων. Στο πλαίσιο αυτό, η Επιτροπή εξάγει σημαντικά συμπεράσματα από την παρακολούθηση της κατάστασης στα κράτη μέλη και θα εξετάσει περαιτέρω τις πιθανές επιλογές, ενώ μελλοντικά θα εξετάσει, εφόσον χρειαστεί, το ενδεχόμενο υποβολής κατάλληλων νομοθετικών προτάσεων σύμφωνα με το άρθρο 23 παράγραφος 2 της οδηγίας 2011/36/ΕΕ.